C O P E
Member since 2019
JM14482

Katarzyna Gajek*
Izabela Desperak**

Wychowanie–tożsamość–ciało–płeć. Wprowadzenie w problematykę

Abstrakt

Tekst prezentuje zawartość czternastego numeru czasopisma „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne" będącego przestrzenią dla interdyscyplinarnej dyskusji nad związkami procesów wychowania, kształcenia i socjalizacji z kategoriami tożsamości, ciała oraz płci.

Słowa kluczowe: wychowanie, socjalizacja, tożsamość, tożsamość płciowa, ciało, płeć, gender.

Education–Identity–Body–Gender. An Introduction

Abstract

The article presents the content of the fourteenth issue of "Educational Sciences. Interdisciplinary Studies" which offers an interdisciplinary discussion about the relationships between the educating and socialising processes and the categories of identity, body, and gender.

Keywords: education, socialisation, identity, gender identity, body, sex, gender.

* Uniwersytet Łódzki.
** Uniwersytet Łódzki.
Artykuł otrzymano: 6.04.2022; akceptacja: 8.04.2022.

https://doi.org/10.18778/2450-4491.14.01

Oddajemy do rąk Czytelniczek i Czytelników czternasty numer czasopisma „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne" (NOWIS), który jest efektem ponaddyscyplinarnej współpracy redaktorek naukowych, pedagożki oraz socjolożki. Stanowi on przestrzeń wielowymiarowej dyskusji wokół kategorii tożsamości, ciała i płci, analizowanych w kontekście procesów wychowania, kształcenia oraz socjalizacji. Przywołane terminy celowo nie zostały przez nas dookreślone, aby mogły stanowić pojęcia uwrażliwiające, które zapewniają inkluzywność i współobecność różnych perspektyw, a równocześnie wyznaczają ramę tematyczną ukierunkowującą (współ)myślenie. Warto przy tym zauważyć, że pojęcia te są różnie wykorzystywane w podejmowanych analizach, zarówno jako kategorie centralne, jak i (nie) wyartykułowane tło.

W niniejszym tomie NOWIS opublikowane zostały artykuły będące efektem zarówno namysłu teoretycznego, badań empirycznych, jak też refleksji nad doświadczeniami Autorek, podjętych z perspektywy podejść i koncepcji obecnych w naukach społecznych oraz humanistycznych. O złożoności, a także wielowymiarowości prezentowanej problematyki świadczy jej osadzenie w polu zainteresowań wielu dyscyplin naukowych (filozofii, socjologii, pedagogiki, psychologii, antropologii), co odzwierciedla się też w zróżnicowaniu wykorzystywanych stanowisk teoretycznych. Prezentowane przez Autorki rozważania opierają się m.in. na teoretycznym zapleczu symbolicznego interakcjonizmu, nurtów krytycznych, podejść feministycznych, teorii queer, *transgender studies*, teorii stereotypów czy perspektywie ekologii akustycznej. Zaplecze metodologiczne tekstów empirycznych wpisuje się w większości w szeroko pojętą jakościową orientację badań, choć obecne są też ilościowe i mieszane metody analizy danych. Do wyjaśniania oraz zrozumienia zjawisk wykorzystane zostały różnorodne podejścia, metody i techniki badawcze, a materiał empiryczny pochodził zarówno ze źródeł pierwotnych, jak i wtórnych. Autorki stosowały metodę wywiadu narracyjnego, teorii ugruntowanej, jakościowej analizy treści, analizę dyskursu czy eksperyment pedagogiczny. Korzystały z wywiadów (narracyjnych, fokusowych), obserwacji (uczestniczącej, ilościowej), analizy dokumentów (dziennika terenowego) czy technik surveyowych. Analizowały autobiografie, osobiste doświadczenia, teksty kultury, dyskurs naukowy, opinie oraz postawy. Odpowiadając na postulat praktyczności nauk o wychowaniu z namysłu teoretycznego oraz badań empirycznych, wyprowadzone zostały wnioski służące potencjalnej zmianie społecznej. Refleksji nad polem praktyki i swoimi doświadczeniami podjęły się również osoby aktywnie zaangażowane w działalność wybranych instytucji (wsparcia, edukacyjnych) czy organizacji pozarządowych.

Kontekstem dla prowadzonych przez Autorki analiz są przestrzenie, w jakich funkcjonuje człowiek (rodzina, szkoła czy szerzej – społeczeństwo), które umożliwiają mu udział w życiu społecznym, wprowadzają w system aksjonormatywny, zasoby symboliczne, tworzą warunki dla wszechstronnego rozwoju i uczą rozumienia kultury. Podjęta problematyka jest jednak niezwykle zróżnicowana. Anna Kasten analizuje antyfeministyczne kultury wiedzy i wynikające z nich wzorce argumentacji, odkryte w jej badaniach nad dyskursami odnoszącymi się do samodzielnego

rodzicielstwa. Aneta Ostaszewska zastanawia się nad rolą międzypokoleniowych wewnątrzrodzinnych relacji między kobietami w świetle autobiografii bell hooks. Aleksandra Rzepkowska analizuje cielesny wymiar badań nad autyzmem. Magdalena Sasin zgłębia relacje między stosunkiem jednostki do jej doznań słuchowych a świadomością własnego ciała i cielesnością. Aleksandra Gajda bada zróżnicowanie postaw nauczycielek i nauczycieli wobec dziewcząt oraz chłopców. Karolina Czerwiec diagnozuje stan wiedzy przyszłych nauczycielek i nauczycieli odnoszącej się do zagadnienia trans- oraz interpłciowości. Aleksandra Sobańska analizuje socjalizację płciową w doświadczeniu transpłciowych kobiet. Elżbieta Czerska-Szczepaniak bada relacje intymne jako przestrzeń kształtowania poczucia podmiotowości kobiet. Katarzyna Gajek rekonstruuje pracę nad odczuciami wykonywaną przez matki w kontekście trudnych doświadczeń szkolnych ich dzieci. Justyna Sztobryn-Bochomulska bada stereotyp ludzi starszych w literaturze dla dzieci, który – jak się okazuje – nie jest wyłącznie negatywny. Dorota Stobiecka opisuje zaś perspektywę rodziców dzieci LGBTQIA, działających – wraz z sojuszniczkami i sojusznikami – w stowarzyszeniu My, Rodzice. Izabela Desperak przybliża pracę Marii Dębińskiej poświęconą społecznemu procesowi wytwarzania kategorii transpłciowości.

Podejmowane przez Autorki zagadnienia koncentrują się na tożsamości jednostkowej i kolektywnej, postrzeganiu samych siebie oraz innych ludzi, mechanizmach kształtowania podmiotowości. Badane są rodziny wpisujące się w integratywny lub różnorodny model (McClain, Cere 2013), a także macierzyństwo, rozumiane jako doświadczenie, czy ideologie dotyczące macierzyństwa. Rozpoznawana jest rola stereotypów płci oraz stereotypowych wizerunków zbudowanych na obrazie ciała. Analizowane są doświadczenia cielesne i doświadczanie cielesności, opisywane ciało wykonujące pracę, odczuwające, pamiętające czy reagujące. Obok problematyki kobiecej, kwestii tożsamości (płciowej), perspektywy ciała i cielesności wiele tekstów nawiązuje również – nie zawsze wprost – do zagadnień inkluzji lub wykluczenia.

Prezentowany Czytelniczkom i Czytelnikom czternasty numer NOWIS zawiera zbiór tekstów, które wpisują się w interdyscyplinarną dyskusję nad związkami procesów wychowania, kształcenia i socjalizacji z kategoriami tożsamości, ciała oraz płci. Pozostajemy z nadzieją, że będzie służył wymianie myśli, empirycznie ugruntowanych analiz, a także pogłębionej refleksji nad doświadczeniem, które mogą być wzbogacające dla problematyki podejmowanej w ramach nauk o wychowaniu, a także dla poszukiwania rozwiązań praktycznych w kontekście działań instytucjonalnych oraz środowiskowych.

Education–Identity–Body–Gender. An Introduction

We invite Readers to explore the fourteenth issue of the journal "Educational Sciences. Interdisciplinary Studies" (NOWIS), a result of an interdisciplinary partnership between two editors, a pedagogue and a sociologist. It presents a multidimensional academic discussion centred around the categories of identity, body, and gender, which are analyzed in the context of the educating and socialising processes. It was our conscious decision not to define these concepts too strictly, as we wished them to serve the role of sensitising concepts, to offer inclusivity and the coexistence of different perspectives, while at the same time determining the thematic framework that shaped the direction of our (co-)thinking. It is worth to note that, in the following pages, these concepts are used in different ways, both as central categories as well as an (un)articulated background for reflection.

The presented issue of NOWIS consists of a collection of articles that are the result of theoretical musings and empirical studies, as well as explore personal reflections on the experiences of its authors, from the methodological perspectives of social sciences and the humanities. The complexity and multidimensional character of the problems addressed in this issue is evidenced by its embedding in the fields of several academic disciplines (philosophy, sociology, pedagogy, psychology, anthropology), which is also reflected in the diversity of applied theoretical frameworks. Our Authors base their reflection on the theories of symbolic interactionism, critical theory studies, feminist theory, queer theory, transgender studies, theories of stereotypes, or the perspective of acoustic ecology. The methodological background of empirical texts largely fits the broadly understood qualitative orientation of research, although quantitative and mixed methods of data analysis are also present. Diverse approaches, methods, and research techniques were applied in order to explain and understand the analyzed phenomena, and the empirical material came from both primary and secondary sources. The authors employed the following methods: narrative interviews, grounded theory, qualitative analysis of content, discourse analysis, and pedagogical experiment. They made use of interviews (narrative, focus groups), observation (participant, quantitative), document analysis (field journals), and survey techniques. They analyzed autobiographies, personal accounts, cultural texts, academic discourses, opinions and attitudes. In response to the postulate to apply practical solutions to educational sciences, the conclusions drawn from both theoretical considerations and empirical studies focus on their potential impact on social change. Authors who actively participate in the work of selected institutions (support, educational) or non-government organisations were encouraged to reflect on their fields of practice, as well as their professional experiences.

The primary context for the analyses proposed by our Authors are the spaces in which people function (family, school, or, more broadly, society), spaces that allow them to participate in social life, introduce them into an axionormative system and symbolic resources, that create conditions for multifaceted development and

help to understand culture. However, the subject matter addressed by our Authors is highly diversified. Anna Kasten analyzes the anti-feminist cultures of knowledge and the resulting patterns of argumentation that she had unearthed during her research on single-parent discourses. Aneta Ostaszewska reflects on the role of intergenerational intra-family relations between women, based on the autobiography of bell hooks. Aleksandra Rzepkowska analyzes the embodied dimensions of autism studies. Magdalena Sasin explores the relations between individuals' attitudes to their auditory sensations and the consciousness of their own bodies/embodiment. Aleksandra Gajda studies the diverse attitudes of teachers toward girls and boys. Karolina Czerwiec diagnoses the state of knowledge of pre-service teachers regarding issues of transgenderism and intersexuality. Aleksandra Sobańska analyzes the problem of gender socialisation as it is experienced by transgender women. Elżbieta Czerska-Szczepaniak looks at intimate relations as a space for shaping the subjectivity of women. Katarzyna Gajek reconstructs the sentimental work done by mothers, in the context of the difficult school experiences of their children. Justyna Sztobryn-Bochomulska studies stereotypes about older people present in children's literature, which are surprisingly not only negative. Dorota Stobiecka characterizes the perspective of the parents of LGBTQIA children who – together with allies – are active members of the non-government organisation "My, Rodzice". Izabela Desperak reviews Maria Dębińska book on the social production of the category of transgender.

The issues discussed by our Authors focus on both individual and collective identities, on the perception of the self and others, and on mechanisms that shape subjectivity. They study families representing either integrative or diversity model (McClain, Cere 2013), as well as motherhood understood as experience, or the ideologies of motherhood. They discuss the role of gender stereotypes and stereotypical images built on the image of the body. Both the experience of the body and of embodiment are also a subject of reflection, as is the body that works, feels emotions, remembers, or reacts to. In addition to the topics concerning women, (gender) identity, body and embodiment, many of the articles also refer – albeit not always directly – to the problem of inclusion and exclusion.

The presented fourteenth issue of NOWIS invites Readers to explore a collection of articles that provide opportunity for an interdisciplinary discussion about the relationships between the educating and socialising processes and the categories of identity, body, and gender. We hope that it will serve the role of a conduit for the exchange of thoughts, empirically-founded analyses, as well as in-depth reflections on the experiences that can be inspirational in addressing challenges in educational sciences, as well as assist us in the search for practical solutions in the context of institutional and environmental practices.

Katarzyna Gajek

Izabela Desperak

Bibliografia/Bibliography

McClain L., Cere D. (2013) *Introduction* in: *What is Parenthood? Contemporary Debates about the Family*, L. McClain, D. Cere (red.), New York–London, New York University Press, https://doi.org/10.18574/nyu/9780814729151.001.0001.

O Autorkach

Katarzyna Gajek – pedagożka społeczna, doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Łódzkiego. Zainteresowania badawcze: *gender studies*, zjawisko przemocy (przemoc w rodzinie, *bullying*, handel ludźmi), zjawisko wykluczenia społecznego i proces *empowerment*, metody badań jakościowych (w szczególności badania biograficzne i krytyczna analiza dyskursu).

Izabela Desperak – socjolożka, adiunktka w Instytucie Socjologii UŁ, członkini Interdyscyplinarnego Seminarium Gender przy CEIN UŁ, zajmuje się m.in. nierównościami ze względu na płeć, feminizacją biedy oraz genderowym wymiarem transformacji. Autorka książki *Płeć zmiany. Zjawisko transformacji w Polsce z perspektywy gender* (2013, wydanie drugie, zmienione 2017), współredaktorka prac z serii „Oblicza Feminizmu" Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego.

About the Authors

Katarzyna Gajek – Ph.D., social pedagogue, Assistant Professor in the Department of Social Pedagogy and Rehabilitation at the University of Lodz. Research interests: gender studies, the problem of violence (in family, bullying, human trafficking), social exclusion and the process of empowerment, and qualitative research methodology (especially biographical research and critical discourse analysis).

Izabela Desperak – sociologist, Assistant Professor at the Institute of Sociology at the University of Lodz, member of the Interdisciplinary Seminar on Gender at the Centre of Social Educations at the University of Lodz. Research interests: gender inequalities, feminization of poverty, and the gendered dimensions of political transformation. She is the author of the book *Płeć zmiany. Zjawisko transformacji w Polsce z perspektywy gender* (2013; revised edition, 2017), co-editor of the series "Oblicza Feminizmu" published by the University of Lodz Press.

Cytowanie/To cite this article

Gajek K., Desperak I. (2022) *Wychowanie–tożsamość–ciało–płeć. Wprowadzenie w problematykę*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne", nr 1(14), s. 8–13, https://doi.org/10.18778/2450-4491.14.01.

Gajek K., Desperak I. (2022) *Education–Identity–Body–Gender. An Introduction*, "Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne", no. 1(14), pp. 8–13, https://doi.org/10.18778/2450-4491.14.01.

creative commons © by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC BY 4.0